

Parlamendi kaitseks

Aivar Jarne (RiTo nr 6), Riigikogu Toimetiste peatoimetaja, Riigikogu Kantselei pressitalituse juhataja

Järgmise Riigikogu liikmetele kavandatud sotsiaalsete garantiide süsteem sobib üldjoontes Eestile, arvestades väikese riigi majanduslikku ja ajaloolist tausta ning ka teiste Euroopa riikide kogemusi.

Kas teie lubaksite nimetada end tolguseks või limukaks? Küllap mitte, ja küllap solvaks teid hingepõhjani, kui tolguseks nimetatakse kedagi, kellest teie lugu peate. Kui aga säärase nimedega õnnistatakse ajakirjanduse vahendusel näiteks valitsust või parlamenti?

Kui Ühendriikide mõjukamaid nädalajakirju Time nimetas 1992. aasta kokkuvõttes USA kongressiliikmed "aasta tolgusteks", keda iseloomustab pigem enda ehtimine värviliste sulgedega kui riigi probleemide lahendamine, siis tabas ajakiri üsna täpselt tooni, mis valitses kogu ookeanitagust meediat 1990. aastate algul. Washingtoni Posti vahendusel said lugejad teada, et kongressiliikmed on veiderdajad, šarlatanid, kiidukuked ja petised ning Kongressil soovitati otsida endale advokaat, sest kui juba sarimõrvar Jeffrey Dahmer väärub kaitset, siis vahest ikka ka Kongress.

Praegune Eesti ajakirjandus ei jää tollastele Ameerika kolleegidele ega näiteks Briti kollasele ajakirjandusele kuigi palju alla. Ehkki soliidsemad väljaanded piirduvad soovitud saata saadikud isemajandamisele või jätta nad ilma kõigest senistest sotsiaalsetest tagatistest, nimetab näiteks suurima tiraažiga SL Õhtuleht (1. oktoober) riigikogulasi "Toompea limukateks", kelle kuritegude üle peaks järelevalvet pidama politsei. Sama lehe juhtkiri räägib ka Eestis lõhnavast "revolutsioonilisest situatsioonist" ning alam- ja ülemkihtidest, võttes endale niimoodi ilmselt oma sõnadest aru andmata suure vastutuse. Revolutsioon on vägivaldne riigipööramine. Kuhupoole siis pöörata? Mõni ajakirjanik teab ka vastust, pakkudes parlamendiliikmeid kontrollima politseid või kaitsepolitseid. Neid riike, kus niimoodi talitatakse, nimetatakse aga politseiriigiks või kuidas iganes. Ent kindel on sel juhul üks: nad ei kõlbaks enam ei Euroopa Liitu ega NATO-sse, kahtlen, kas isegi SRÜ-sse.

Muidugi ei pea ajakirjandus olema ega tohigi olla riigi- ja - mis veel taunitavam - riigijuhtide truud. Meil ei talitata ilmselt nii, nagu näiteks kunagi Prantsusmaal, kus Napoléon Bonaparte asutas ajalehe nimega "Bonaparte'i ja teiste vooreslike inimeste ajaleht".

Ühiskonna valvekoera ülesanne seab praegusele ajakirjandusele erilise rolli ja ka vastutuse. Muidugi on lehe enda ülesanne jõuda selgusele, kas tema lugejate enamik on sellised, kes nimetavad võimalolijaid võimalikult ilgete sõnadega ning räägivad revolutsioonist. Et selle selgitamisega pole eriti hästi toime tulnud, näitab tõsiasi, et viimaste ES Turu-uuringute AS-i sellel kevadel läbi viidud uuringute andmeil usaldatakse ajakirjandust veel vähem kui Riigikogu. Sama küsitlus näitab ka, et rahva väärtushinnangud (tervis, perekond, riigi julgeolek) erinevad sellest, mida pakub kirjutav ja elektrooniline meedia.

Usun siiski, et iga ajaleht üritab kirjutada asjadest objektiivselt ja tõetruult. Iga ajakirjanik soovib (kas või südamesopis) süveneda probleemi olemusse, mitte lahutada hea maitse piiril.

Parlamentide võrdlus

Ajakirjanduses on viimastel kuudel suurt vastukaja leidnud parlamendiliikmete palga ja sotsiaalsete tagatiste küsimus. Selle käsitlemisel on suureks abiks RiTo käesolevas numbris olev Riigikogu Kantselei majandus- ja sotsiaalinfoosakonna nõuniku Kai Priksi kaastöö. See keskendub rahvusvahelisele parlamendiliikmetele makstavate töötasude ja muude hüvitiste süsteemi võrdlusele.

21 Euroopa riigi võrdlus näitab, et Riigikogu liikmete töötasu ja sotsiaalsed tagatised on teiste riikide parlamendiliikmetega võrreldes pigem tagasihoidlikud kui ülepakutud. Meil kasutatavat keskmise palga seotust parlamendiliikmele arvestatava palgaga rakendatakse ka näiteks Lätis, Leedus, Sloveenias, Horvaatias ja Bulgaarias. Austrias on parlamendiliikme palga arvutamise aluseks eelmise aasta tulu inimese kohta, Ungaris avaliku teenistuja palk. Muidugi pole Riigikogu liikme palk võrreldav Saksamaa (üle 100 000 krooni), Soome ega Rootsi (üle 70 000 krooni) kolleegi omaga. Isegi meiega suhteliselt samasugusel majanduslikul arengutasemel asuva Sloveenia parlamendisaadiku sissetulek on üle 80 000 krooni kuus.

Kuid veelgi suuremad vahed ilmnevad siis, kui võrrelda riigikogulaste praegusi sotsiaalseid tagatisi Euroopa kolleegide omadega. Kui Riigikogu liikmetele makstakse peale 20% esinduskulu veel transpordikompensatsiooni ja väljastpoolt pealinna pärit saadikuile eluaseme hüvitist, siis mujal on pilt üldjuhul palju kirjum. Parlamendiliikmele makstakse esinduskulu, lisatasu, sõidukulu, majutuskulu, päevaraha ning preemiat pikaajalise staaži eest, toetusi telefoni, faksi, postikulu jm eest. Belgia parlamendiliige saab 28% ja tema Prantsuse kolleeg 25% maksuvaba lisatasu, väikese Islandi väikesearvulise parlamendi liige üle 10 000 krooni esinduskulu ning 8000 krooni sõidukulu. Riigikogus äsja kaotatud saadikute päevaraha makstakse Norras, Rootsis ja Šveitsis. Seejuures viimatiminetatus pole tegemist mingisuguse 1000 krooniga kuus nagu Riigikogus, vaid enam kui 4000 krooniga päevas!

Enim levinud on aga parlamendiliikmete tasulised abilised. Nendega võib arvestada iga Austria, Belgia, Itaalia, Kreeka, Küprose, Saksa, Soome, isegi Leedu parlamendisaadik. Kõikvõimalike soodustuste krooniks tuleb lugeda Prantsusmaad, mille seadusandja saab riigi kulul transpordi hinnaalandusi ka pereliikmeile.

Et veelgi enam näitlikustada, toon põhjalikumalt esile Saksamaa parlamendiliikme tasud. Bundestag'i liikme palk on praegu 107 000 krooni. Samasugune palk on ka seasil riigikohtunikel ja kõrgemal riigiametnikel. Kuluhüvitist saab saadik aga kokku üle 53 000 krooni kuus maksuvabalt, see katab tema sõidu- ja esinduskulu. Seejuures kaetakse sellele lisaks parlamendi üldkuludest bürookulu, sihtotstarbeline summa (ligikaudu 115 000 krooni kuus) abilise palkamiseks ning riigisisese lennu- ja rongisõidu kulud. Muidugi tuleb arvestada, et Saksamaal on keskmine palk 42 000 krooni.

Kokkuvõttes võib öelda, et üheski parlamendis pole saadikud jäetud palgast ja sotsiaalsetest tagatistest ilma. Palga- ja hüvitiste süsteem on suhteliselt kirju ja sõltub elatustasemest, traditsioonidest ja parlamendiliikmete töö tähtsustamisest.

See on praegu ja ka varem nii olnud, isegi sõjaeelses Eesti Vabariigis. Ikka selleks, et rahvaesindaja jõuaks takistamatult sinna, kus on tema valijad, või vajab arutamist mingi probleem, mille ta on kohustatud lahendama.

Ajalooline tõde

Heites põgusa pilgu ajalukku, võib sealtki avastada üllatavaid tõsiasju. Kopsakas hüvitiste süsteem kehtis juba näiteks VI Riigikogu (1938-1940) ajal. Peale selle, et tollastele riigikogulastele maksti 180 krooni suurust palka, tasuti neile veel näiteks komisjonide ja alamkomisjonide tööst osavõtu eest 7 krooni 50 senti ning aruandmise eest komisjonides 2 krooni 50 senti koosoleku pealt.

Riigikogu liikmete tasu ja sõiduraha seaduse (vastu võetud 5. augustil 1937) paragrahvi 4 kohaselt oli Riigivolikogu ja Riiginõukogu liikmeil tasuta sõit riigiraudteedel ja -laevadel. Peale selle maksti neile "riigiteenijate kohta kehtiva kõrgeima määra järgi sõiduraha nende elukohast kuni lähema raudteejaamani või laevasadamani edasi-tagasi sõiduks". Kõigele lisaks said riigikogulased 40 krooni kuus korteriraha ja seda maksti kõigile, mitte ainult väljastpoolt pealinna pärit saadikuile. Võrdluseks olgu öeldud, et 40 krooni oli tollal suvilise kuupalk.

Ehkki väljapaistev filosoof Immanuel Kant tões kunagi, et inimkonna kooldunud puidust pole eales ühtegi sirget asja tehtud, võib siiski arvata, et parlamendiliikmetele mõeldud sotsiaalsete tagatiste süsteem on õigustatud. Ka järgmise Riigikogu liikmetele kavandatav sotsiaalsete garantiide süsteem sobib üldjoontes väikesele riigile. Seda nii Eesti majanduslikku ja ajaloolist tausta kui ka teiste Euroopa riikide kogemust arvestades. Kuigi ajakirjandus on olnud üldiselt negatiivsel seisukohal parlamendiliikmete sotsiaalsete tagatiste osas, pole Eesti elanikud nende tagatiste suhtes sugugi nii pessimistlikult meelestatud. Seda kinnitas ka Emori vastav uuring oktoobris, kus üle kahe kolmandiku küsitletuist pooldas ühel või teisel kujul Riigikogu liikmetele sotsiaalsete tagatiste jätmist (Postimees, 1. november).

Riigikogu vanematekogul 6. novembril jõudsid fraktsioonide esindajad üksmeelele, et 20% maksuvaba esinduskulu maksmine lõpetatakse. X Riigikogu liikmetele hakatakse kompenseerima tööst tulenevaid ja dokumentaalselt tõestatavaid kulusid (transport, mobiiltelefon, arvuti jms), mis peaks olema vastuvõetav nii parlamendi enamusele kui ka rahvale. Riigikogu liikmete reaalne kuutulu väheneb praegusega võrreldes ligikaudu 3000 krooni võrra. Kui paljud ajakirjanikud oleksid nõus pidama läbirääkimisi palga vähendamise üle, rääkimata reaalsest vähendamisest?

Parlamendiliikmete õiguslik seisund on välja kujunenud parlamentarismi enam kui 1000-aastase ajaloo käigus. Eesti oma lühikese parlamendipraktika jooksul pole jalgratast leiutanud ega leiutagi. Parlamendil on ja talle peavad jääma erilised sotsiaalsed tagatised, et täita põhiseaduslikke ülesandeid. Küsimus on, kui suured ja millised need peaksid olema? Jättes parlamendiliikmed neist ilma, oleme küll esimene demokraatlik riik, kes seda teeb.